

نظام بین الملل موجود

و

نظام بین الملل مطلوب

با اہتمام:

دکتر ارسلان قربانی شیخ نشین

ضیاء الدین - بیرون

با آثاری بہ قلم (بہ ترتیب الفبا):

شجاع احمدوند، بہرام اخوان کاظمی، زہرہ بوستین جی، محمد توحید فام، ماندانا تیشہ یار،

محمد جواد حق شناس، حسین دھشیار، سید جلال دھقانی فیروز آبادی، رضا سمیر،

ضیا، الدین صوری، مجید عباسی اشلقی، ارسلان قربانی، ابراہیم منقی و دیگران

انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com
فروشگاه اینترنتی:
www.ketabesadiq.ir

نظام بین المللی موجود و نظام بین المللی مطلوب ■ به اهتمام: دکتر ارسلان قربانی شیخ نشین و
ضیاءالدین صبوری ■ ناشر: دانشگاه امام صادق (ع) و انجمن ایرانی روابط بین المللی ■ چاپ اول: ۱۳۹۴
قیمت: ۲۰۵۰۰ ریال ■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: هوشنگی ■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۴۶۵-۲

همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

سرشناسه: قربانی شیخ نشین، ارسلان، ۱۳۹۴ -
عنوان و نام پدیدآور: نظام بین المللی موجود و نظام بین المللی مطلوب /
به اهتمام: ارسلان قربانی شیخ نشین و ضیاءالدین صبوری.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع) و انجمن ایرانی روابط بین المللی،
۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۴۱۲ ص.
قیمت: ۲۰۵۰۰ ریال. شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۴۶۵-۲
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
شناسه افزوده: صبوری، ضیاءالدین، ۱۳۴۸ -
شماره کتابشناسی ملی: ۴۰۷۳۵۱۶

فهرست مطالب

۷		سخن ناشر
۹		مقدمه
۱۳		بخش نخست: بابت، کارکرد فرآیندهای نظم بین الملل موجود
۱۵		فصل ۱. سیاست حفظ وضع موجود: چارچابه گرای و موازنه منطقه‌ای
		ابراهیم متقی
		فصل ۲. منطقه‌گرایی و مفهوم‌سازی صلح در روابط بین الملل: حرکت به سمت نظام
۳۳		بین الملل مطلوب
		رضا سیمبر
۵۷		فصل ۳. روابط بین الملل و فرایندهای منطقه‌گرایی: تأثیرگذاران و تأثیرپذیری‌ها
		ارسلان قربانی شیخ نشین
۷۳		فصل ۴. دوران گذار و آشوب‌زدگی هنجاری در سیاست بین الملل
		زهرا پوستین‌چی
۹۷		بخش دوم: نظام‌های بین الملل بیل
۹۹		فصل ۵. مفهوم‌سازی امنیت و روابط بین الملل مطلوب
		حسین دهشیار
۱۲۵		فصل ۶. حکمرانی خوب و نظام بین الملل مطلوب
		ضیاءالدین صبوری

فصل ۷. رسانه‌ای شدن: دگرگونی در ماهیت تصمیم‌سازی‌ها و تغییر در نظام بین‌الملل.....	۱۶۱
تورج شیرآلیفر	
فصل ۸. بررسی ویژگی‌های ساختارهای حاکم بر جوامع در جهان آینده از نگاه نویسندگان سده نوزدهم.....	۱۹۱
ماندانا تیشه‌پار	
بخش سوم: اسلام و نظام بین‌الملل مطلوب.....	۲۲۵
فصل ۹. الگو، نظم جهانی در نظریه اسلامی روابط بین‌الملل.....	۲۲۷
سید جلال دهخانی فیروزآبادی	
فصل ۱۰. مختصات اسلام بین‌الملل در نخستین پیمان‌نامه عمومی در اسلام.....	۲۶۳
شجاع احمدوند	
بخش چهارم: جمهوری اسلامی ایران، آمله‌ی کاوش نظام جهانی.....	۲۸۳
فصل ۱۱. سیاست‌های دنیای مدرن، سیاست جمهوری اسلامی و روند نیل به آن.....	۲۸۵
حسین سیف‌زاده	
فصل ۱۲. مؤلفه‌های سیاست خارجی و بایسته‌های آن در گفتمان اصول‌گرایی عدالت‌خواه.....	۳۱۷
بهرام اخوان کاظمی	
فصل ۱۳. تأثیر گروه‌های فکر بر سیاست‌گذاری‌های ایران، ایالات متحده آمریکا.....	۳۳۹
دکتر محمدجواد حق‌شناس / عباس قبادی	
فصل ۱۴. نظام بین‌الملل مطلوب در سیاست خارجی دولت نهم.....	۳۷۳
مجید عباسی	
نمایه.....	۳۹۱

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
 فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۲۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی می باشد، اتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می توان مقوله ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می یابد. زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی شکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می سازد.

از سوی دیگر «سیاست ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند. می توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست ها در گرو انجام پژوهش های علمی و بهره مندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان های فکری و اجرایی به حساب می آیند و نمی توان آینده درخشانی را بدون توانایی های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخگویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام درواقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای

ملی و بین المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیان گذاران و دانش آموختگان این نهاد است که امید می رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ازجمله سازمانی - کارکردی آنها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه مندان می گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه ای بزرگ و با عبادت خدای تعالی در این راه گام نهادند - درک کاستی ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین المللی به همراه خواهد داشت ان شاء الله.

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

ماهیت نظم بین الملل و نظام بین الملل از موضوعات مهم در دانش و نظریه های روابط بین الملل است که بر مبنای نگرانی استقرار این نظم و نظام، دیدگاه های نظری مختلفی شکل گرفته است. برخی از رهیافت ها فراتر رفتن از نظام بین الملل آنارشیک موجود را امکان پذیر نمی داند. لذا از نظری محافظه کارانه، بهترین راه کار برای تأمین صلح و امنیت بین المللی را حفظ نظم و وضع موجود معرفی و توصیه می کنند. چرا که بر این باورند که اگرچه این نظم و نظام بین الملل، مطلوب و حتی عادلانه نیست، اما امکان تغییر و تبدیل آن نیز وجود ندارد. بنابراین، تجویز نهایی این رهیافت ها، تطبیق یافتن با نظم موجود و عمل در چارچوب آن است.

گروه دیگری از رهیافت های نظری، در نقطه مقابل، استدلال می کنند که نظم و نظام بین الملل موجود، تنها یکی از اشکال نظم بین المللی و یکی از انواع نظام بین الملل ممکن است. از این رو، اعتقاد دارند که نه تنها تغییر و تبدیل نظام بین المللی موجود امکان پذیر است، بلکه تلاش برای تغییر و تبدیل آن یک تعهد اخلاقی و مسئولیت علمی است. زیرا این نظم و نظام موجود، نه تنها عادلانه نیست، بلکه تأمین کننده صلح و امنیت حداقلی نیز نمی باشد. به طوری که این نوع نظم ناعادلانه به جای صلح و امنیت، جنگ و خشونت را برای انسانیت به بار آورده است.

این دیدگاه های متعارض، مناظرات متعددی را در سطح نظری پدید آورده است. وانگهی، این مجادلات و مباحثات تنها در سطح نظری محدود نشده، بلکه به عرصه و حوزه عمل نیز سرایت کرده است. به طوری که در صحنه روابط بین الملل نیز کشورها

به دو دسته طرفدار نظم و وضع موجود و خواهان تغییر نظم و وضع موجود تقسیم شده‌اند. محافظه‌کاران کلیه امکانات خود را به‌کار گرفته و می‌گیرند تا از این وضع و نظم محافظت نمایند. آنان هرگونه تلاش برای تغییر و تحول در وضع و نظم موجود را به‌مثابه ایجاد ناامنی و به خطر انداختن صلح و امنیت بین‌المللی تلقی کرده و با آن برخورد می‌کنند. در مقابل تجدیدنظرطلبان، سعی دارند تا نظم ناعادلانه موجود را به‌عنوان نوعی خشونت ساختاری تغییر دهند. این رویارویی در دوره‌های گذار نظام بین‌الملل مشهودتر بوده است. یکی از مصادیق این وضعیت، نظام بین‌الملل پس از جنگ سرد بوده است که با حادثه ۱۱ سپتامبر نیز تشدید شد.

بنابراین، هم در عرصه نظری و هم در حوزه عمل این پرسش‌ها مطرح بوده است که: آیا نظام بین‌الملل مورد، بهترین نوع ممکن است؟ آیا امکان تغییر و تحول آن و ایجاد نظام بین‌الملل بدیل وجود دارد؟ نظام‌های بین‌الملل بدیل کدام‌اند؟ نظام بین‌الملل مطلوب دارای چه مختصات است؟ چگونه می‌توان آن را ایجاد کرد؟ آسیب‌های نظام بین‌الملل موجود کدام‌اند و چگونه می‌توان آن‌ها را اصلاح و درمان کرد؟ ساختار، کارکرد، هنجارها و فرآیندهای نظام بین‌الملل چگونه شکل گرفته‌اند و چگونه می‌توان آن‌ها را اصلاح کرد و تغییر داد؟ نظام بین‌الملل مطلوب اسلامی کدام است و چه ویژگی‌هایی دارد؟

این‌ها بخشی از مهم‌ترین پرسش‌هایی بود که در بین ایرانی روابط بین‌الملل با تفتن به اهمیت و موضوعیت آن درصدد یافتن پاسخ‌های علمی و مستدل برای آن‌ها برآمد و لذا سومین همایش سالیانه خود را به این موضوع اختصاص داد و همایش «بررسی وضعیت نظام بین‌الملل موجود و نظام بین‌الملل مطلوب» را در تاریخ ۲۶ بهمن ماه سال ۱۳۸۹ در محل دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه برگزار کرد.

تبیین ماهیت نظام بین‌الملل موجود، آسیب‌شناسی ساختار، کارکرد و فرآیند نظام بین‌الملل موجود، امکان‌سنجی تغییر و تحول در نظام بین‌الملل موجود، تبیین نظام‌های بین‌الملل بدیل، بحث و بررسی ماهیت و مختصات نظام‌های بین‌الملل مطلوب، نقد و بررسی نظریه‌های حفظ وضع موجود و در نهایت بحث و بررسی رهیافت‌های نظری انتقادی و تجدیدنظر طلب از جمله اهداف بسیار مهمی بود که این همایش در دستور کار خود قرار داد.

مباحثی چون ساختار و کارکرد نظام بین‌الملل موجود، قواعد و هنجارهای حاکم بر نظام بین‌الملل موجود، فرایندهای نظام بین‌الملل موجود، بازیگران نقش‌آفرین در نظام بین‌الملل موجود و نتایج نظام بین‌الملل موجود ذیل نخستین محور تحت عنوان ماهیت نظام بین‌الملل موجود بررسی شد.

آسیب‌شناسی نظام بین‌الملل موجود به‌عنوان دومین محور همایش شامل مباحثی از قبیل آسیب‌های سیاسی، آسیب‌های اقتصادی، آسیب‌های حقوقی و آسیب‌های هنجاری بود. سوه بن محور همایش به نظام‌های بین‌الملل بدیل اختصاص یافت که با موضوعاتی از قبیل امکان‌سنجی تغییر در نظام بین‌الملل موجود، نظریه‌های تغییر در نظام بین‌الملل موجود و بایسته‌های اخلاق - هنجاری نظام بین‌الملل موجود پی گرفته شد.

اسلام و نظام بین‌الملل مطلوب نیز به‌عنوان چهارمین محور همایش به مباحثی از جمله جامعه جهانی اسلامی، نظام بین‌الملل اسلامی و جمهوری اسلامی ایران و نظام بین‌الملل مطلوب پرداخت.

انجمن ایرانی روابط بین‌الملل با عنایت به مجموعه قابل توجهی از مقالات دریافت شده که بخشی از آنها به‌عنوان مقالات برگزیده در روز همایش از سوی نویسندگان ارائه شد، دست به گزینش عدلی مقالات زده و تعدادی از مقالات را که در ارزیابی داوران حائز شرایط انتشار تشخیص داده شده بود، انتخاب کرده و با همکاری انتشارات معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع) به‌دست چاپ سپرده است.

در همین فرصت، بر خود فرض می‌دانیم ضمن تقدیر و تشکر از مشارکت و همکاری معاونت آموزش و پژوهش وزارت امور خارجه، مراکز همکاری‌های بین‌المللی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر نهادهای آموزشی و پژوهشی مرتبط در امر برگزاری همایش، از همراهی و حمایت پیوسته اعضای محترم هیئت مدیره انجمن به‌ویژه جناب آقای دکتر سیدجلال دهقانی فیروزآبادی دبیر علمی همایش تقدیر و تشکر نموده و راهنمایی‌های بی‌دریغ جناب آقای دکتر اصغر افتخاری معاون سابق پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع) را که همزمان با برگزاری همایش در هیئت مدیره انجمن نیز عضویت داشتند، ارج نهیم.

امید است این اثر به‌عنوان برگزیده مباحث مطرح شده و دستاورد علمی همایش «بررسی وضعیت نظام بین‌الملل موجود و نظام بین‌الملل مطلوب» مورد توجه و استفاده

۱۲ □ نظام بین الملل موجود و نظام بین الملل مطلوب

علاقه‌مندان به مباحث روابط بین الملل و پژوهش‌گران و اندیشه‌ورزان این حوزه علمی قرار گرفته و با ارائه نقطه‌نظرات علمی، انجمن را در پیگیری و بسط علمی موضوعات و مباحث یاری نمایند.

مؤلفان

www.ketab.ir